

KÖZÉPISKOLÁSOK SPONTÁN NARRATÍVÁINAK JELLEMZŐI

Vallent Brigitta

Bevezetés

A spontán beszédünk sajátosságait igen sok egyéni jellegzetesség, valamint külső tényező határozza meg, amelyek hatásait számos vizsgálatban megfigyelték. Léteznek minden nyelvre ható univerzális összetevők (például bizonyos pragmatikai, szociolingvisztikai, pszicholingvisztikai szempontok), de számos aspektusból – például jellemző a szupraszegmentális, temporális nyelvi meghatározottság – nyelvspecifikus a spontán beszéd (Gósy 1997; Menyhárt 1998; Olasz 2006), és ismeretes az időbeli változékonysága is (Kassai 1993; Gósy 2000a; Gósy–Nikléczy 2000; Vallent 2005).

A beszéd temporális jellemzői igen sokszínűek, nagyok az egyéni különbségek, de ennek mértéke függ a vizsgálati szemponttól. Az artikulációs tempó például sokkal inkább egyéni jellegzetesség, mint a beszédtempó, empirikus vizsgálattal Bóna megállapította ugyanis, hogy ha beszédtempóját kívánja gyorsítani a beszélő, szünettartását és a szavak számát változtatja meg elsősorban (Bóna 2006). A beszédtempó gyorsítása tehát a szavak számának csökkentésével érhető el legegyszerűbben.

A beszédet érintő változások olykor egyéni szempontból ellentétes hatásúak. Az életkor meghatározó a beszédtempó szempontjából (Gocsál 2000). Az ember élete során folyamatosan lassul a beszéde, Páger Antal és Dajka Margit beszédprodukciónál harminc, illetve ötven év elteltével összevetették, és kimutatták, hogy jelentős mértékben lassult a beszédtempójuk, és sokszorosára nőtt a szünettartás (Balázs 1993: 156–166). Ugyanakkor a világ változásával, az új kommunikációs eszközök megjelenésével ebben a sokat emlegetett „felgyorsult világban” a beszédtempó igazoltan gyorsult az előző évszázad folyamán (Kassai 1993).

Az oktatási folyamatban a beszéd- és artikulációs tempó fontos szerepet tölt be, meghatározza a beszédészlelést és -megértést, a tanár-diák interakcióban tehát elengedhetetlen a beszéd temporális sajátosságaira is figyelmet fordítani (Bóna 2007; 2008).

Nemcsak nyelvészek és pedagógusok számára szembeötlő, hanem általános vélekedés is, hogy az utóbbi évtizedekben sokat változott a fiatalok nyelve. A középiskolás korosztály beszéde számos szempontból – például az artikuláció, bizonyos szupraszegmentális tényezők (temporális jellemzők, intonáció, hangerő), a szókincs, a mondatszerkesztés és a nyelvhasználat tekinte-

tében – átalakult, és ez tapasztalható az élet minden színterén, a tanítási órákon is egyre nagyobb figyelmet kell erre a jelenségre fordítani. Az említett korcsoport nyelvének empirikus vizsgálata által jobban megismerhetjük a problémát, és ez remélhetőleg közelebb visz a megoldás útja felé. Céлом tehát egy, a nyelv jövőjének szempontjából igen fontos korosztály mai nyelvélapotának a vizsgálat adta kereteken belüli, néhány lényeges szempont szerinti elemzése.

Számos kutatás igazolta, hogy a nem több szempontból is összefügg a beszédproduktívval (Gocsál 2001; Horváth 2007; Pete 2000), a lányoknak jobb a beszédproduktív készségük (Maccoby–Jacklin 1974; Hyde–Linn 1988). A nyelvi készségek terén az 1973 előtti vizsgálatok azonban nagyobb különbségekről számoltak be a lányok javára, mint a későbbiek. Az utóbbi évtizedekben is igazolták a beszédproduktív eltérését a nemek tekintetében külföldi és magyar kutatások egyaránt (vö. Hyde–Linn 1988; Gocsál 2001; Gósy 2000b, 2000c; Gósy–Bóna 2006; Horváth 2007; Huszár 2001, 2006, 2009; Kegyesné 2006).

Kísérleti személyek, anyag és módszer

A vizsgálatban húsz középsikolás vett részt. Egy korosztály beszédproduktívára korlátoztam az anyaggyűjtést: az érettségizőkre. Mindannyian ugyanazon budai gimnázium végzős évfolyamának tanulói, Budapesten és közvetlen környékén élnek, hasonló szociális háttérrel rendelkeznek. A húsz tanuló nemek szerinti megoszlása majdnem kiegyenlített, 11 fiú és 9 lány alkotja a csoportot. Az eredmények összehasonlításánál az átlagokat és a százalékos arányokat veszem figyelembe. Szociolingvisztikai szempontból csak a nemük alapján vetem össze a diákok spontán narratíváinak elemzéséből nyert adatokat, hiszen más aspektusokból homogénnek tekinthető a vizsgált csoport. Általános következtetésekhez ugyan kevés a kísérleti személyek száma, ezért a konklúziók a vizsgált anyagra vonatkoznak, azonban feltételezhető, hogy hasonló korúakra általánosan is igazak.

Dolgozatomban az adatközlőket nemük alapján L (lány), illetve F (fiú) betűk jelzik, amelyeket mindig egy szám is követ. A kilenc lány az L1 jelzéstől az L9 jelig, a tizenegy fiú pedig az F1 jelölőtől az F11 jelig kapott egy megnevezést.

A narratívák témája egységes volt, amelyet minden diák ugyanabban a pillanatban tudott meg, a hanganyag felvételére szolgáló készülék bekapcsolása előtt néhány másodperccel hangzott el a kérdés. A spontán narratíva rögzítésekor az interjú készítője azt az utasítást adta, hogy próbáljanak a fiatalok önállóan, lehetőleg segítő kérdések nélkül beszélni körülbelül öt percet a házasságról mint intézményről, annak helyzetéről, szükségességéről mai világunkban.

Szándékoltan olyan témakört választottam, amellyel kapcsolatban egy tizenéves év körüli fiatal feltehetően meg tud fogalmazni egyéni véleményét bármilyen előzetes tudás nélkül. Az interjú készítője a diákok osztályfőnöke-

ként, tanáraként régóta ismeri őket, jó viszonyban van velük, így szinte teljesen oldott volt a légkör, az egyetlen zavaró körülmény az a tény volt, hogy minderről hangfelvétel is készül. Sok esetben ez csak a legelső pillanatokban okozott problémát, és nagyon hamar elmúlt ennek is a hatása, érezhető, ahogy elfelejtkeznek a diákok erről a tényezőről. Ezért mind a beszédhelyzet, mind a beszélők viszonya egységesnek tekinthető.

A jelen vizsgálatban spontán narratívák alkotják a korpuszt, a kísérletben meghatározott feladat alapján a cél az önálló beszédprodukciónak létrehozása volt, a kísérletvezető csak a legszükségesebb alkalmakkor szólalt meg, valódi dialógus nem jött létre a személyek között. Ezek a közbevetések általában segítő kérdések, és szinte mindig ugyanazok a közbevetések voltak. Például az, hogy másképp tekintenek-e a fiatalok egy házaspárra, mint azokra, akik házasságkötés nélkül élnek együtt; illetve milyen szerepe van a házasságnak a társadalomban, milyen joggal jár: a gyerekek szempontjából lényeges-e, hogy a szülők házasságban élnek, vagy számukra lényegtelen ez; mennyire fontos maga a ceremónia, a házasságkötés körülményei.

A spontán narratívákat Sharp MD–MT20 típusú minidisc-felvevő segítségével rögzítettem. A korpusz lejegyzéséhez a Cool Edit Pro nevű program 2.0-s verzióját használtam. A program segítségével kivágtam a hanganyagból az interjúkészítő megszólalásait, hogy külön vizsgálhassam az adatközlőkre vonatkozó eredményeket.

A dolgozat célkitűzéseiben nem szerepelt a néma szünetek szerepének megkülönböztetése, ezért nem kategorizáltam.

A narratíva temporális jellemzői között elsősorban a korpusz időtartamát állapítottam meg, és az egyes adatközlők narratívájának hosszát, az átlagos időtartamot és a nemek szerinti átlagolt értékeket. Meghatároztam a spontán narratíva néma szüneteinek időtartamát, számát, átlagos hosszát. Megállapítottam a legrövidebb és leghosszabb néma szünetet az egyének és nemek tekintetében, valamint ugyanezen szempontok alapján az átlagértékeket.

A néma szüneteket is magába foglaló időtartamot beszédidőnek, a néma szünetek nélküli időtartamot pedig artikulációs időnek nevezem a továbbiakban. Összehasonlítottam a beszédtempót és az artikulációs tempót. Az akusztikai méréseket a Cool Edit Pro 2.0 szoftver segítségével végeztem. A teljes beszédidőben a szünetidő százalékos arányát, azaz az artikulációs idő és a szünetidő viszonylatát is megállapítottam adatközlőnként. A néma szünetek elemzése által nyert adatok között összefüggéseket kerestem, összevettem a nemek szempontjából is, hogy van-e kimutatható különbség.

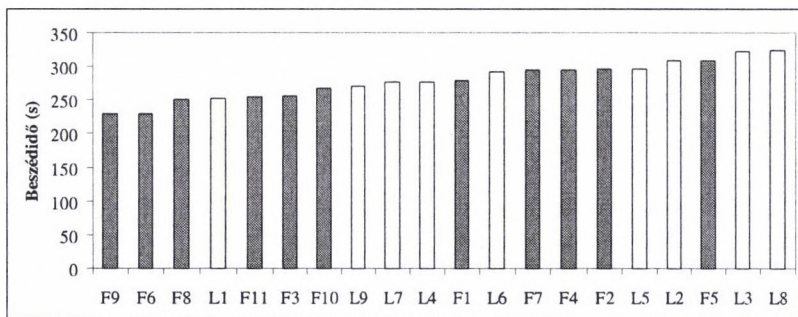
Eredmények

A spontán narratíva időtartama 5592,34 s, azaz 1 óra 33 perc 12,4 másodperc, az interjúkészítő megszólalásai nélkül. Egyénenként igen eltérő hosszúságú narratívák születtek, a két szélső érték közötti különbség 95,02 s, azaz 1 perc 35,02 s.

Az átlagos beszéddidő 279,62 s volt, a két leghosszabb spontán beszédprodukción az L8 jelű (324,50 s) és az L3 jelű (323,65 s) lányoké volt, a két legrövidebb pedig 229,45 s (F9), illetve 230,54 s (F6) hosszúságú volt, és mindkettő fiútól származott.

A spontán narratíva időtartama nem csak a szélsőértékek tekintetében mutatott összefüggést a nemekkel, hanem az átlagok tekintetében is. A lány diákok esetében átlagosan hosszabb volt (291,61 s), mint a fiúké (269,81 s), az eltérés 21,81 s. A statisztikai elemzések azonban nem igazolták a nemek és a beszéddidő összefüggését.

A beszéddidő alakulását és az egyéni különbségeket az 1. ábra szemlélteti, amelyen a fiúk adatait szürke, a lányokét pedig fehér szín jelzi.

1. ábra

A spontán narratíva időtartama (s) a nemek megkülönböztetésével

A néma szünet meghatározó jelenség volt a spontán narratívában. Személyenként azonban igen nagy eltérést mutatott több szempontból is. Időtartamában, gyakoriságában, átlagos hosszúságában is különbségek mutatkoztak az egyének között. A néma szünetek alsó határát a szakirodalomban elfogadott 100 ms-ban határoztam meg (Gósy 2004).

Összesen 2279 alkalommal mértem néma szünetet az 5592,4 s-os, azaz 1 óra 33 perc 12,4 másodperces hanganyagban. Átlagosan 114 alkalommal tartottak szünetet a diákok, de nem azonos ideig voltak képesek beszélni, így ezt az átlagot az egyének narratívájának idejéhez is viszonyítottam.

Az összes szünetidő 1731,24 s, azaz 28,85 perc volt a felvételen, ez az elhangzott beszéd 30,96%-a, tehát a tényleges beszéd 3861,16 s, azaz 64,35 perc idejű, és ez a narratíva 69,04%-át teszi ki. Az adatközlők beszédprodukcójában mért néma szünetek összegének átlaga pedig 86,56 s, de ez az érték csak az egyes beszélők beszéddidejével együtt értelmezendő, így lényeges információ az is, hogy az adatközlők beszéddidejének hány százalékát teszi ki a néma szünet.

Az 1. táblázat összefoglalja az egyének átlagos szünethosszát, a legrövidebb és leghosszabb szüneteit az átlagos szünethosszok szerinti növekvő sorrendben. A legrövidebb szünet sok esetben egybeesett a néma szünet alsó határával (100 ms), illetve mindenkié megközelítette azt, a legnagyobb érték is csak 0,13 s (F1).

1. táblázat: A legrövidebb és leghosszabb szünet, és a szünetek átlagos időtartama

Adat- közlő	A szünetek átlagos időtartama (s)	A legrövidebb szünet (s)	A leghosszabb szünet (s)
L2	0,375	0,100	4,583
F3	0,515	0,100	2,139
L7	0,515	0,100	2,004
L5	0,599	0,102	2,958
L9	0,691	0,101	2,589
F7	0,704	0,109	2,438
L4	0,712	0,101	3,528
L3	0,735	0,100	2,587
F9	0,771	0,104	4,379
F5	0,772	0,101	4,387
F2	0,775	0,104	3,886
F8	0,787	0,102	3,806
L8	0,833	0,117	5,146
F1	0,855	0,127	2,659
L1	0,875	0,102	4,664
F10	0,881	0,101	2,729
F4	0,907	0,100	7,431
F11	0,926	0,102	5,794
L6	1,023	0,103	4,275
F6	1,025	0,102	7,730
Átlag	0,764	0,104	3,986

A szünetek hosszával kapcsolatos adatokat a narratíva hosszához százalékos arányban is viszonyítottam. Az előfordulások számát viszont a teljes beszédközléshez viszonyítva kell vizsgálni, hiszen ezzel szoros összefüggésben van.

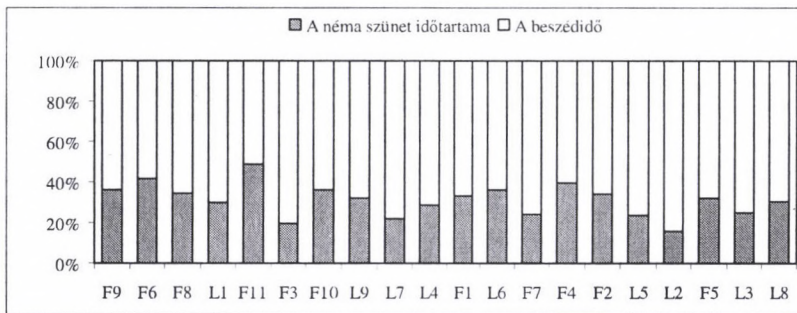
Az egyes néma szünetek átlagos időtartama 0,76 s volt, ez az érték megközelíti a spontán beszéd temporális sajátosságainak hasonló vizsgálata során kapott eredményeket (Bóna 2005; Laczkó 2009; Vallent 2005).

Az L2 jelű lány tanuló spontán narratívája tartalmazta az átlagosan legrövidebb szüneteket, ez az érték 0,38 s, és ennek az adatközlőnek a beszédprodukcijában fordult elő legtöbbször a néma szünet alsó határaként megállapított 100 ms is.

Az átlagosan leghosszabb szüneteket tartó egyén adata 0,65 másodperccel volt több, azaz 1,03 s, ezt pedig egy fiú (F6) adatközlő beszédében mértem. Az átlagos szünethosszok növekedésével a leghosszabb szünetek is általában egyre nagyobb értékeket mutatnak.

A legszembetűnőbbek L2 adatai, akinek a leghosszabb szünete (4,583 s) igen kiugró érték a többi eredményéhez képest. Ha megvizsgáljuk az összes néma szünetét, kiderül, hogy alapvetően nagyon rövid szüneteket tartott, csak egyszer fordult elő hosszú szünet a narratívájában.

Mivel nem azonos időtartam a beszéidő, ezért érdemes megfigyelni az egyes adatközlők esetében a beszéidő összességét 100%-nak tekintve az artikulációs idő (szünetek nélküli, tényleges beszédeje) és a néma szünetek idejének százalékos megoszlását (2. ábra).

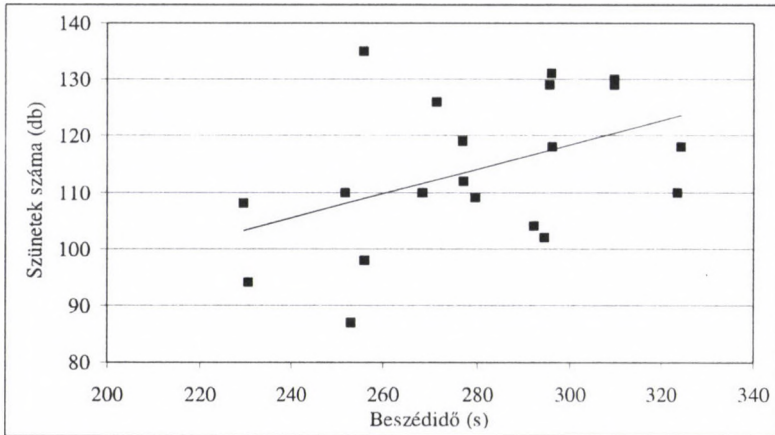
2. ábra

A beszéidő és a néma szünetek százalékos megoszlása a spontán narratíva időtartama szerinti növekvő sorrendben

Az adatközlőket a 2. ábrán a spontán narratíva hosszúsága szerinti növekvő sorrendbe állítottam. Ezen jól kitűnik az előbb tárgyalt L2 és F6 közötti különbség, az L2 jelű diáklány hangfelvétele lett a leghosszabb, és ő tartotta a legkevesebb néma szünetet, a spontán narratívájának 84,2%-át beszéde töltötte ki, és csupán 15,8%-a a néma szünet. Ezzel szemben az F6 jelű fiú a második legkevesebbet beszélő, beszédeidejének 41,8%-a néma szünet volt, csak 58,2% volt az artikulációs idő. A legrövidebb beszédprodukciónál létrehozó F11 fiú esetében pedig közel azonos a szünetek és az artikuláció időaránya.

Az F11, F6 és L2 jelű tanulók szélsőséges értékeinek összehasonlítása már megelölegezte a nemek közötti különbségekre vonatkozó megállapításokat, hiszen a legtöbb szünetet tartók fiú tanulók voltak. Az előző diagram sorrendje is ezt hangsúlyozza, hiszen a húsz adatközlőtől származó hanganyagban az öt legrövidebb spontán narratívát létrehozó fiú volt (F11, F6, F9, F8, F10), a négy leghosszabb pedig lánytól származik (L5, L8, L3, L2).

Megvizsgáltam, hogy a teljes beszéd időtartama és a szünetek száma között van-e statisztikailag igazolható összefüggés, tehát aki többet beszélt, több szünetet tartott-e. A két változó között gyenge pozitív kapcsolat van: $r = 0,200$, ami azt jelenti, hogy a szünetek számának teljes szórásából a teljes időtartam 20%-ot magyaráz meg a lineáris regressziós egyenes (3. ábra).

3. ábra

A narratíva hossza és a szünetek száma közötti kapcsolat

Megvizsgáltam, hogy a fiúk vagy a lányok beszédében fordul-e elő több szünet. A fiúk átlagosan 114,1 alkalommal tartottak szünetet, a lányoknál ez az érték 113,8, azaz egész számra kerekítve a két adatot megegyeznek az eredmények, tehát a szünetek számát tekintve nincs különbség a férfiak és nők között.

Ha azonban figyelembe vesszük az átlagos beszédidőt, ez azt jelenti, hogy a lányok átlagosan kevesebbszer tartottak szünetet beszédük során, hiszen átlagosan hosszabb ideig beszéltek. A kapott eredmények alapján elmondható, hogy a lányok narratívája folyamatosabb volt, mint a fiúké, ez a megállapítás pedig megegyezik egy felnőtteken végzett vizsgálatával (Gósy 2010).

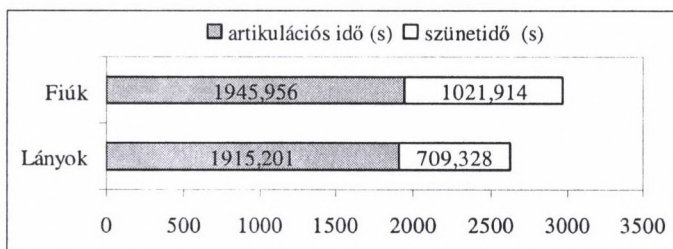
A szünetek átlagos időtartamának megvizsgálásával a nemek közötti különbség a szünetek átlagos hosszában is kimutatható, a fiúk esetében egy szünet átlagos időtartama magasabb volt (0,81 s), mint a lányoké (0,71 s), tehát átlagosan hosszabb szüneteket tartottak a fiú adatközlők.

A szünetek összegének átlaga a fiúknál kevesebb volt (85,33 s), mint a lányoknál (88,1 s), de az adatközlő eltérő beszédeje miatt ez önmagában nem elegendő információ, így meg kell vizsgálni az artikulációs idő és a szünetek idejének százalékos megoszlását a beszédidőben, hiszen ez által jutunk ahhoz

az eredményhez, amely megmutatja, időegység alatt mennyi volt a szünettartás.

Megvizsgáltam az adatközlők spontán narratívájának időtartama és összes szünetük különbsége által az artikulációs időt. Az artikulációs idő összege a lányoknál 1915,2 s volt, a néma szünetek összesen 709,32 s időtartamot tettek ki. A fiúk esetében a beszédidő 1945,96 s, a néma szünetek összege pedig 1021,9 s volt.

Ha az artikulációs időt a szünettartáshoz viszonyítjuk, a lányok összes beszédidejének 27,02%-a volt néma szünet, ezzel szemben a fiúknál jóval magasabb ez a szám, 34,43%, tehát a fiúk beszédében átlagosan 7,41%-kal volt több a néma szünetek ideje (4. ábra).

4. ábra

Az artikulációs idő és a néma szünet százalékos megoszlása nemek szerint

Megvizsgáltam, hogy az egyes szünetek időtartama hogyan alakul a fiúk és lányok esetében. Azt találtam, hogy a fiú diákok átlagos szünetidőtartama 0,81 s, míg a nőké 0,69 s. Ez a különbség szignifikáns [egytényezős ANOVA: $F(1, 2278) = 14,803; p = 0,049$].

A diákok beszédtempóját, illetve beszédük sebességét a néma szünetekkel együtt mért beszédidejük, valamint a beszédjel idejének és a spontán narratívájuk során ejtett szavak számának hányadosából számítottam ki. A vizsgálat célkitűzéseiben nem szerepelt a hezitációs szünetek időtartamának megállapítása, ezért a beszéd tempójának és sebességének esetében csak a néma szüneteket vettem figyelembe.

Az értékeket megvizsgáltam az összes adatközlő, az átlaguk és a nemek szerinti átlaguk esetében is. A néma szünetek nélkül a spontán narratíva artikulációs ideje összesen 3861,16 másodperc, azaz 64,35 perc volt, az egyének átlagos artikulációs ideje pedig 193,06 s idejű, 3,22 percnyi volt. A nemek közötti több mint fél perc (35,89 másodpercnyi) különbséget állapítottam meg, a fiúk átlaga: 2,95 perc, a lányoké viszont 3,55 perc lett.

A diákok átlagos beszédtempója 123,6 szó/perc volt, ennél az értéknél a fiúké kevesebb volt (117,99 szó/perc), a lányoké pedig több (129,88 szó/perc),

tehát átlagosan majdnem 12 szóval (11,89 szó) többet tartalmaz a lányok egy perc alatti beszéde, mint a fiúké a vizsgált anyagban (2. táblázat).

2. táblázat: A szószám, a narratíva hossza, a beszédtempó, a néma szünet nélküli beszédidő és a beszéd sebességének értékei

	Összes adatközlő	Átlag	A fiúk át- laga	A lányok átlaga
Szószám (db)	11 518	575,90	530,64	631,22
A narratíva időtartama (perc)	93,21	4,66	4,50	4,86
Beszédtempó (szó/perc)	123,57	122,74	117,99	129,88
Néma szünet nélküli be- szédidő (perc)	64,35	3,22	2,95	3,55
Artikulációs tempó (szó/perc)	178,99	178,98	179,87	177,80

Ez az átlagos beszédtempó más vizsgálatok esetén megállapított beszédtempóhoz képest lassúnak számít (vö. Gósy 2003: 267), ezt okozhatja az is, hogy ha már nem tudott mit mondani a diák, akkor újabb kérdést kapott a témához kapcsolódva, és volt, aki gondolkodott a válaszon. A leglassabb beszédtempó 78,86 szó/perc volt (L4), a leggyorsabb pedig 168,73 (L5), tehát mindkét szélső érték lány adata volt, a különbség pedig igen jelentős, szinte kilencven szó (89,9 szó). A beszédsebesség átlagosan 178,99 szó volt percenként, és megállapítottam, hogy a vizsgált anyagban nemek szerint nincs nagy különbség ebben a tekintetben, hiszen tulajdonképpen 2 szó (2,07) az eltérés, a fiúknak viszont gyorsabb volt a beszédsebességük (179,87 szó/perc), mint a lányoknak (177,8 szó/perc).

A leglassabb (110,77 szó/perc) és leggyorsabb (221,56 szó/perc) artikulációs sebessége ugyanannak a két lánynak volt, mint a beszédtempónál (L4 és L5).

Az artikulációs sebesség és beszédtempó közötti lényegi eltérés a szünetek jelenléte, illetve hiánya, tehát a kapott eredmény azt jelenti, hogy a fiúk alapvetően gyorsabban beszéltek a vizsgált anyagban, viszont több szünetet tartottak.

A statisztikai elemzés is alátámasztotta az átlagok alapján tett megállapítást, hogy a beszéd sebessége függ a nemtől [független kétmintás t -próba: $t(20) = -2,689$; $p = 0,015$].

Következtetések

A vizsgálat alátámasztotta, hogy több diák számára nagy kihívás akár egy hétköznapi témáról is összefüggően beszélni percekre keresztül. Általánosságban elmondható, hogy nehézséget okozott a diákok jelentős részének az önálló, összefüggő beszéd, sokszor kellett segítő kérdésekkel a narratíva foly-

tatására ösztönözni őket. A korpusz eredményeinek nemek szerinti összevetése által az rajzolódott ki, hogy több szempontból is befolyásolta a beszédprodukción a nem.

A lányok sokkal könnyebben beszéltek egy témáról hosszabb ideig folyamatosabb narratívát alkotva. A szóbeli érettségi vizsgán, egy szóbeli feleletkor vagy a nyelvvizsga szituációjában elvárt folyamatos, monologikus beszéd-készsége is csak néhány diák jellemzője. Erre utal a beszédet kísérő néma szünetek rendkívül magas száma is, valamint a sok hosszú néma szünet.

A lányok átlagosan több ideig beszéltek ugyanolyan szituációban, mint a fiúk. A szünettartási jellemzők és a nemek közötti összefüggés minden tekintetben igazolódott, és a statisztikai számítások is alátámasztották az eltérést. A narratíva temporális jellemzői azonban nagy különbségeket mutattak, mind a tempó, mind a szünettartás és a mennyiségi mutatók tekintetében. A fiúk és a lányok ugyan átlagosan szinte ugyanannyiszor tartottak a narratívában néma szünetet, nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a lányok lényegesen hosszabb ideig beszéltek. A két adat alapján tehát megállapítható, hogy a fiúk beszédét többször szakította meg ez a jelenség. Az egyes néma szünetek átlagos időtartama is hosszabb, mint a lányok beszédében. A narratívák esetében a néma szünetek és a beszédjel időtartamának arányában megmutatkozik, hogy a fiúk beszédének nagyobb százalékát teszi ki a szünetidő. Összefoglalva tehát a fiúk többször és átlagosan hosszabb néma szüneteket tartva beszélnek a vizsgált anyagban.

Egyes kutatások szerint a tanórai szóbeli (59%) és írásbeli (41%) tevékenységek aránya egyre közelít egymáshoz (Antalné Szabó 2006: 43), viszont a tanári és az egyes tanulói megszólalások száma között még mindig hatalmas a szakadék (Antalné Szabó 2006). Vizsgálatommal az volt a célom, hogy a középiskolás korosztály szóbeli kommunikációs nehézségeire és a nemek közötti beszédprodukciónak különbségekre hívjam fel a figyelmet.

Úgy tűnik, az anyanyelvi nevelésnek egyre nagyobb a felelőssége, és egyre nagyobb feladat hárul rá, hiszen a tanulók szövegértéséről, olvasásáról és írásbeli készségéről szóló adatok alapján féltő, hogy lassan a diákok nyelvi készségeinek globális problémáiról kell beszélni.

Irodalom

- Antalné Szabó Ágnes 2006. *A tanári beszéd empirikus kutatások tükrében*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 226. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- Balázs Boglárka 1993. Az időskori hangképzés jellemzői. *Beszédkutatás '93*. 156–166.
- Bóna Judit 2005. A hadaró és a gyors beszéd temporális sajátosságai. *Magyar Nyelvőr* 129. 235–242.

- Bóna Judit 2006. Tudunk-e változtatni spontán beszédünk tempóján? In Mártonfi Attila – Papp Kornélia – Slíz Mariann (szerk.): *101 írás Pusztai Ferenc tiszteletére*. Argumentum Kiadó, Budapest, 560–566.
- Bóna Judit 2007. A beszédtempó hatása a beszédmegértésre. *Magyar Tudomány* 52/2. 198–200.
- Bóna Judit 2008. A beszédtempó pedagógiai vonatkozásai. *Anyanyelv-pedagógia* 2008/1. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=16> (Letöltés: 2009. 10. 25.)
- Gocsál Ákos 2000. A beszéd időviszonyai különböző életkorú személyeknél. *Beszéd-kutatás* 2000. 39–50.
- Gocsál Ákos 2001. Gyorsabban beszélnek-e a nők, mint a férfiak? *Beszéd-kutatás* 2001. 61–72.
- Gósy Mária 1997. A magyar beszéd tempója és a beszédmegértés. *Magyar Nyelvőr* 121. 129–139.
- Gósy Mária 2000a. Állandóság és változás a beszédben. *Magyar Nyelv* 96/1. 1–14.
- Gósy Mária 2000b. Az életkor hatása a mentális lexikon működésére. *Magyar Nyelvőr* 124. 410–423.
- Gósy Mária 2000c. A beszédszünetek kettős funkciója. *Beszéd-kutatás* 2000. 1–15.
- Gósy Mária 2003. A spontán beszédben előforduló megakadásjelenségek gyakorisága és összefüggései. *Magyar Nyelvőr* 127. 257–277.
- Gósy Mária 2004. *Fonetika, a beszéd tudománya*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Gósy Mária. 2010. Szövegértés alapú narratívák. In Bárdosi Vilmos (szerk.): *Világkép a nyelvben és a nyelvhasználatban*. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 113–124.
- Gósy Mária – Bóna Judit 2006. A megakadásjelenségek javítása a beszédmegértésben. *Magyar Nyelvőr* 130. 33–49.
- Gósy Mária – Nikléczy Péter. 2000. Az idő változásának és a beszéd állandóságának paradoxona. *Beszéd-kutatás* 2000. 132–144.
- Horváth Viktória 2007. Vannak-e „női” és „férfi” megakadásjelenségek a spontán beszédben? *Magyar Nyelvőr* 131/3. 315–323.
- Huszár Ágnes 2001. Női beszéd. In Andor József – Szócs Tibor – Terts István (szerk.): *Színes eszmék nem alszanak... Szépe György 70. születésnapjára*. Lingua Franca Csoport, Pécs, 577–585.
- Huszár Ágnes 2006. Hogyan (nem) érdemes kutatni a női és a férfi kommunikáció közötti különbségeket? In Kegyesné Szekeres Erika – Simigné Fenyő Sarolta (szerk.): *Sokszínű nyelvészet. Alkalmazott nyelvészeti genderkutatás*. Miskolci Egyetem, Miskolc, 15–38.
- Huszár Ágnes 2009. Női nyelv? Férfi nyelv? Gendernyelvészet Magyarországon. *Magyar Tudomány* 2009/3. 276–285.
- Hyde, Janet – Linn, Marcia 1988. Gender differences in verbal ability: A metaanalysis. *Psychological Bulletin* 104. 53–69.
- Kassai Ilona 1993. Gyorsult-e a magyar beszéd tempója az elmúlt 100-120 évben? *Beszéd-kutatás* '93. 62–69.
- Kegyesné Szekeres Erika 2006. Társadalmi nem és nyelvhasználat: a magyar nyelvre vonatkozó kutatások rövid története. In Kegyesné Szekeres Erika – Simigné Fenyő Sarolta (szerk.): *Sokszínű nyelvészet. Alkalmazott nyelvészeti genderkutatás*. Miskolci Egyetem, Miskolc, 61–80.

- Laczkó Mária 2009. Tizenévesek beszédének fonetikai és stilisztikai elemzése. *Anyanyelv-pedagógia* 2009/1. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=151>
- Maccoby, Eleanor Emmons – Jacklin, Carolyn 1974. *Psychology of sex differences*. Stanford University Press, Stanford.
- Menyhárt Krisztina 1998. Nyelvi meghatározottság a beszédszünetek észlelésében. *Beszédkutató* '98. 47–57.
- Olaszy Gábor 2006. *Hangidőtartamok és időszerkezeti elemek a magyar beszédben*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Pete István 2000. Férfinyelv-e a magyar? *Magyar Nyelvőr* 124. 108–116.
- Vallent Brigitta 2005. A spontán beszéd ötven éve és ma (Esettanulmány). *Beszédkutató* 2005. 99–111.